

СЕКЦІЯ 24 СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

УДК 338.48:368.97

JEL Classification: M310; Z330

Марина ІВАНОВА

д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1130-0186>

Людмила БЕЗУГЛА

д.е.н., професор, завідувачка кафедри туризму та економіки підприємств

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6520-4325>

Олександр БУГРІМ

к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Національний університет «Дніпровська політехніка»

РИЗИК, БЕЗПЕКА ТА СТРАХУВАННЯ В ТУРИЗМІ

Метою статті є теоретичне дослідження сучасних інструментів страхування для забезпечення безпеки в туризмі. Туризм розвивається під впливом різних факторів, до яких віднесено доступність до інформаційних технологій, рівень конкуренції, можливість та безпека авіап перевезень, розвиненість туроператорських послуг, воєнні, політичні, пандемічні та соціальні складові функціонування країни, а також забезпечення безпеки. При виконанні даного дослідження були використані загальнонаукові та спеціальні методи системно-структурного аналізу, синтезу та групування для класифікації видів безпеки туризму; заходів, спрямованих на забезпечення безпеки в туризмі в світі; загроз туризму, які впливають на безпеку. За результатами огляду літератури було виокремлено основні етапи, які можна вважати найбільш впливовими на безпеку туризму. Наведено авторський підхід до класифікації загроз за можливістю передбачення їх виникнення, за джерелами виникнення, за актуальністю, за формами прояву, за об'єктом посягань, за процесами діяльності, репутаційні, зовнішнього тиску. Доведено, що безпека, як економічна категорія повинна розглядатися у взаємозв'язку із ризиком, основними рисами якого є імовірність досягнення

прогнозованого й бажаного результату; наявність альтернатив та можливість відхилення від передбачуваної цілі за обраною альтернативою; можливість матеріальних, моральних та інших втрат в умовах невизначеності при реалізації обраної альтернативи; відсутність впевненості у досягненні поставленої цілі за обраною альтернативою. Було запропоновано забезпечення безпеки в туризмі шляхом запобігання погрозам негативних дій на безпеку суб'єкта туристського бізнесу і досягнення основних цілей його функціонування. Доведено, що головним інструментом, здатним мінімізувати ризики та забезпечити безпеку є страхування, основне призначення якого зводиться до зменшення збитків, оскільки фізичні та юридичні особи (страхувальники) замінюють невизначену перспективу великих збитків упевненістю здійснювати невеликі регулярні платежі. Перспективою подальших досліджень є визначення тенденцій розвитку ринку страхування, які забезпечують ефективність діяльності страховиків саме в туристичній галузі.

Ключові слова: *ризик, страхування; туризм; безпека в туризмі*

Marina IVANOVA

Doctor of Science in Economics, Professor, Professor of the Department
of Management, Dnipro University of Technology

Ludmila BEZUGLA

Doctor of Science in Economics, Professor, Head of the Department of Tourism and Business
Economics,
Dnipro University of Technology

Oleksandr BUGRIM

Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities,
Dnipro University of Technology

RISK, SECURITY, AND INSURANCE IN TOURISM

The purpose of the article is a theoretical study of modern insurance tools to ensure security in tourism. Tourism develops under the influence of various factors, which include access to information technologies, the level of competition, availability and safety of air transportation, development of tourist services, military, political, pandemic and social components of functioning of a country, as well as ensuring security. To perform the research, general scientific and special

methods of system-structural analysis, synthesis and grouping were used to classify types of tourism security, measures aimed at ensuring safety and security in the world tourism, threats to the tourism security. Based on the results of the literature review, the main stages were identified, which appear to have the greatest impact on tourism security. The study presents the author's approach to the classification of threats by the possibility of their anticipating, by the sources of their emergence, by their relevance, manifestations, by the objects of threats, by activity processes, reputational threats, and external pressure threats. It has been proved that security as an economic category should be considered in conjunction with risk, whose main features are the probability of achieving the predicted and desired result; availability of alternatives and the possibility of deviations from the intended goal for the chosen alternative; the possibility of material, moral and other losses in the face of uncertainty in the implementation of the chosen alternative; lack of confidence in achieving the set goal for the chosen alternative. It has been proposed to ensure security in tourism by preventing threats of negative actions concerning the subject of the tourist business and achieving the main goals of its operation. It has been proven that insurance is the main tool capable of minimizing risks and ensuring security; the main purpose of insurance is to reduce losses, as individuals and legal entities (insurers) replace the uncertain prospect of large losses with the certainty of making small regular payments. The prospect of further research is to reveal the trends in the development of the insurance market, which would ensure the effective performance of insurers in the tourism industry.

Keywords: risk, insurance; tourism; security in tourism

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Не зважаючи на складну соціально-економічну та політичну ситуацію в Україні через повномасштабну воєнну агресію з боку РФ, туризм залишається вагомим напрямом реалізації державної стратегії, основним завданням якого є формування перспективних видів економічної діяльності, а також надання можливості населенню, як нашої країни, так і іноземним туристам відновлювати життєві сили та раціонально з користю використовувати вільний час. Туризм в Україні та у світі розвивається під впливом різних факторів, до яких можна віднести доступність до інформаційних технологій, рівень конкуренції, можливість та безпека авіап перевезень, розвиненість туроператорських послуг, воєнні, політичні, пандемічні та соціальні складові функціонування країни, а також забезпечення безпеки. Туристичний бізнес розбудовується значними темпами, не дивлячись на довготривалу пандемію, але в залежності від рівня безпеки туризму динамічність та активність даного виду економічної діяльності змінюється, що потребує пошуку сучасних інструментів забезпечення його безпеки, серед яких провідне місце займає саме страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної

проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Н. Бакало у [1] доводить, що страхування в туризмі використовуються для страхування від ризику фінансових втрат, які можуть виникнути через нанесення шкоди страхувальника або його майна, або від відповідальності за шкоду заподіяну третій стороні. При цьому запропоновано впровадження страхування подорожей, що забезпечує певну безпеку та впевненість в тому, щоб туристи могли спокійно подорожувати. О.І. Графська досліджуючи циклічність впливу кризових явищ на ефективність діяльності туристичного бізнесу, виявила п'ять основних етапів, які можна вважати найбільш впливовими на безпеку туризму: 1) терористичні акти (2001 р., 2016 р.); 2) економічні кризові явища, що впливає на рівень туристичного споживання (2008–2009, 2010–2013 рр.); 3) політичні катаклізми та анексія частини території України (2013 – до сьогодні); 4) поширення вірусних захворювань та вживання заходів протипандемічного впливу (2003, 2015, 2019–2023 р.); 5) початок повномасштабного вторгнення РФ на територію України (з 24.02.2022 р.) [2]. А.Л. Помаза-Пономаренко у монографії [3] досліджує безпеку туризму саме з позиції нормативно-правового регулювання. Так, зміст поняття «безпеки туризму» у законодавстві про туристську діяльність розкривається через визначення таких об'єктів безпеки, як життя, здоров'я та майно туристів (екскурсантів); навколишнє середовище; матеріальні та духовні цінності суспільства; безпека держави тощо. За баченням автора «... безпека туризму – стан захищеності та підтримки безпеки учасників правовідносин у сфері туризму (туроператорів (турагентів), громадян, іноземних громадян й осіб без громадянства, які реалізують право на відпочинок)». Відтак, безпека туризму – це сукупність цивільно-правових норм, що покликані забезпечити юридичну, майнову та особисту немайнову, соціальну, інформаційну, екологічну безпеку всіх учасників правовідносин у сфері туризму, а також не нанесення шкоди під час здійснення подорожей довікіллю, матеріальним та духовним цінностям безпеки держави [3].

Особливої уваги потребують питання безпеки та страхування в туристичній галузі, які досліджені у публікаціях провідних наукометричних баз. Так, Цз. Чжан у [6] розглядає вплив повідомлень про ризики на наміри туристів подорожувати та доводить, що ці повідомлення можуть як позитивно впливати на сприйняття туристами ризику (подолання страху подорожі, зменшення хвилювання та коригування поведінки в пошуку інформації), так і негативно сприйматися туристами щодо забезпечення безпеки, мотивації подорожі та наміру подорожувати. Цих висновків було отримано завдяки поставленим експериментам:

– результати першого експерименту показали, що повідомлення про ризик передбачають онтологічну загрозу безпеці туристів, яка з високим ступенем впливає на намір подорожувати;

– результати другого експерименту довели, що онтологічна загроза безпеці та уявна можливість подолання ризику опосередковано впливають на намір подорожі.

Крім того туристи враховують відстань до центру ризику, утворюючи «ефект хвилі», «ефект психологічного тайфуна», «ефект маргінальної зони» [6].

П.Н. Васіст, в свою чергу у [7] досліджує особливості впливу дезінформації на туристичну діяльність та наголосив, що внутрішня дезінформація стає більшою загрозою, ніж дезінформація від іноземних агентів.

На фоні усіх досліджень виокремлюється праця Ж.-Ф. Платто, який проаналізував попит на мікростраховання та емпіричним шляхом виявив закономірність, що попит на страхування зменшується при уникненні (запобіганні) збитків, та зростає із кореляційною залежністю із базовим ризиком і страховою премією [8]. Продовженням дослідження Ж.-Ф. Платто стала публікація Ф. Дейора, який безпосередньо розглянув страхування малих і середніх підприємств туризму та гостинності в умовах дефіциту ресурсів [9]. За думкою автора на сектор туризму та гостинності впливають всі форми загроз (політична нестабільність, стихійні лиха, пандемії та економічні та політичні кризи). Ці несприятливі події зменшують ділову активність, що призводить до погіршення фінансового стану та психологічного стресу топ-менеджменту та працівників. Це вимагає формування способів захисту від цих негараздів за допомогою різних стратегій, включаючи страхування.

Відтак, при наявності значної уваги науковців до даної проблематики залишаються ряд нерозв'язаних питань, а саме використання страхування як сучасного інструментарію забезпечення безпеки туризму.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне дослідження сучасних інструментів страхування для забезпечення безпеки в туризмі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Безпека, як економічна категорія, не може розглядатися у відриві з ризиком, основними рисами якого є, по-перше, імовірність досягнення прогнозованого й бажаного результату; по-друге, наявність альтернатив та можливість відхилення від передбачуваної цілі за обраною альтернативою; по-третє, можливість матеріальних, моральних та інших втрат в умовах невизначеності при реалізації обраної альтернативи; в-четвертих, відсутність впевненості у досягненні поставленої цілі за обраною альтернативою.

При наявності трансформаційних змін в економіці науковці все частіше відходять у своїх визначеннях від усталених понять про ризик, пов'язаних з традиційними категоріями (втрати, невизначеність, непевність тощо), звертаючи увагу на особливості сьогодення (інноваційний розвиток, діджиталізацію тощо) [10].

За А.Л. Помаза-Пономаренко [3] виділяються види безпеки туризму, які наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Класифікація видів безпеки туризму

Напрями класифікації	Характеристика
За елементами, що входять у сферу туризму	безпеку суб'єктів сфери туризму (безпека туристів, безпека підприємців, безпека працівників туристської індустрії, безпека населення туристських територій; безпека об'єктів туризму (безпека туристських ресурсів, безпека інфраструктури туризму, безпека об'єктів), безпека автоматизованих інформаційних систем, персональних даних суб'єктів сфери туризму тощо)
За типами та видами подорожей, що здійснюються	безпека міжнародного туризму (безпека в'їзного туризму, безпека виїзного туризму); безпека внутрішнього туризму, безпека соціального туризму, екологічного туризму тощо
За об'єктами національної безпеки, які можуть зазнавати впливу негативних факторів та умов, що виникають у сфері туризму	громадська безпека, державна безпека, екологічна безпека та санітарно-епідеміологічне благополуччя місцевого населення, правова безпека та безпека державного управління у сфері туризму
За характером вживаних заходів безпеки у сфері туризму	безпека туризму може бути видовою (безпека готельного, туристського обслуговування, послуг громадського харчування, засобів розваг туристів тощо) та функціональною (технічна безпека, пожежна безпека, інформаційна безпека в сфері туризму тощо)
За місцем знаходження джерел небезпеки та спрямованості заходів безпеки у сфері туризму	внутрішня та зовнішня
За формою (способом) організації туризму	безпека організованого туризму та безпека неорганізованого (самодіяльного) туризму
За наявністю страхового полісу	застрахований та незастрахований туризм

Джерело: складено за [3]

Відтак, при формуванні заходів, спрямованих на забезпечення безпеки в туризмі, бажано враховувати досвід деяких країн світу (таблиця 2).

Таблиця 2. Заходи, спрямовані на забезпечення безпеки в туризмі в світі

Країна	Заходи
Австрія	запроваджені пакетні заходи для малих та середніх підприємств у туристичній галузі (під управлінням Австрійського банку розвитку туризму): державні гарантії на відновлення кредитів, що використовуються для покриття тимчасової нестачі ліквідності, спричиненої зменшенням обігу внаслідок COVID-19. Наявний обсяг гарантій збільшено до 1 млрд євро; створено Фонд на випадок особливих труднощів (2 млрд євро)
Бельгія	уряд передбачив компенсування скасованої заходу/події внаслідок коронавірусу за допомогою ваучерів, які можна використати протягом 2 років
Чехія	працює Національна програма підтримки туризму в регіонах (до 2022 р.), яка спрямована на підтримку інфраструктури в туризмі (спрощення вимог щодо отримання субсидії)
Франція	урядом оголошено про відтермінування туристичних кредитів клієнтам: наказ дозволяє туристичним фірмам запропонувати клієнтам видачу кредитної картки, яка дійсна протягом 18 місяців, замість відшкодування, що відповідає загальній сумі, сплаченій за неможливу поїздку чи перебування завдяки вжитим діям з урахуванням коронавірусної епідемії
Грузія	уряд підготував економічний стимулюючий пакет у розмірі 330 млн доларів, щоби протистояти негативному впливу COVID-19 на економіку
Хорватія	діє «ваучерна система»; – на Кіпрі конкретна підтримка для відновлення туризму полягає в додатковому асигнуванні на суму 11 млн євро на заходи щодо підтримки туризму Кіпру до закінчення пандемії
Естонія	уряд оголосив пакет економічних стимулів на суму 2 млрд євро, який підтримуватиме бізнес

	у скрутних ситуаціях, включно з туризмом
Польща	туроператори отримують повернення своїх внесків від Фонду гарантування туризму за пакет, який був скасований через епідемію коронавірусу
Угорщина	передбачені окремі заходи щодо внутрішнього відпочинку для підтримки подорожей іноземців у сільську місцевість, іноземців та сільських мешканців до Будапешта. Угорське агентство з туризму витратило 57 млн євро, щоб якнайшвидше відновити туристичну галузь в Угорщині. Уряд виділив 600 млрд форинтів підтримки для пріоритетних напрямів найбільш постраждалим секторам, зокрема, таким, як туризм та гостинність у наступні три роки у вигляді інвестиційних субсидій, зменшення податків, розвитку інфраструктури, пільгових та гарантованих кредитів та капітальних програм; Угорське туристичне агентство розпочало рекламну кампанію з просування домашнього відпочинку
Італія	розповсюджено навчальні матеріали про COVID-19 та новостворені протоколи всім туристичним суб'єктам. Уряд схвалив надзвичайний пакет заходів щодо захисту фестивального шоу та кіносектора, що становив 130 млн євро на 2020 рік для підтримки операторів, авторів, артистів, виконавців, які постраждали від заходів, що вживаються у надзвичайній ситуації

Джерело: складено за [2]

Безпека у туризмі повинна ґрунтуватися на своєчасному виявленні загроз, авторський підхід до класифікації яких наведений в таблиці 3.

Таблиця 3 – Класифікація загроз туризму, які впливають на безпеку

Ознака	Характеристика / підвиди
За можливістю передбачення їх виникнення	– передбачувані; – непередбачувані
За джерелами виникнення	– об'єктивні (виникають без участі й незалежно від бажання суб'єктів туристського бізнесу, незалежно від прийнятих рішень та дій керівництва) – суб'єктивні (породжені навмисними чи ненавмисними діями співробітників галузі туризму)
За актуальністю	– актуальні, які вже настали; – потенційні – можливі у майбутньому
За формами прояву	– кількісні – пов'язані з недосягненням або погіршенням показників діяльності суб'єктів туристського бізнесу порівняно з встановленими нормативами; – якісні загрози – пов'язані з якісними змінами у розвитку підприємств туристської галузі
За об'єктом посягань	– безпосереднього впливу на суб'єкти туристського бізнесу та економічні загрози стейкхолдерам; – внутрішнього впливу на стейкхолдерів; – зовнішнього впливу на стейкхолдерів
За процесами діяльності	виникають в процесі господарської діяльності та пов'язані з наданням туристських послуг
Репутаційні	пов'язані із формуванням негативної думки про суб'єкта туристського бізнесу у зовнішніх контрагентів
Зовнішнього тиску	виникають поза межами діяльності суб'єктів туристського бізнесу без їх участі й без їх бажання; викликані цілеспрямованими діями конкурентів, органів влади та інших сторонніх осіб, а також обставинами, наявними у зовнішньому середовищі

Джерело: складено авторами

Л.А. Чвертко стверджує, що процеси глобалізації та інтеграції в туризмі набуває стрімкого розвитку і є детермінантою впливу на зростання економіки країни й підвищення її конкурентоспроможності на світових ринках. Проведене дослідження дозволяє стверджувати,

що розвиток туристичної галузі та її економічна безпека значно залежать від впливу зовнішніх та внутрішніх деструктивних чинників, які створюють відповідні ризики й загрози. Саме під впливом загроз і небезпек туристична галузь має постійно адаптуватися до нових викликів, знаходити і вдосконалювати відповідні захисні механізми, які сприятимуть забезпеченню її цілісності та стійкості [5].

Вважаємо, що забезпечення безпеки в туризмі досягається шляхом запобігання погрозам негативних дій на безпеку суб'єкта туристського бізнесу і досягнення таких основних цілей:

- 1) забезпечення високої фінансової ефективності роботи суб'єкта туристського бізнесу, його фінансової незалежності і стійкості;
- 2) забезпечення незалежності при організації та наданні туристичних послуг і досягнення високої конкурентоспроможності суб'єкта туристського бізнесу;
- 3) висока ефективність та результативність менеджменту суб'єкта туристського бізнесу, оптимальність його функціональної та організаційної структури;
- 4) високий рівень кваліфікації персоналу суб'єкта туристського бізнесу, його інтелектуального потенціалу, ефективність комунікацій;
- 5) дотримання цілей сталого розвитку, високий рівень екологічності роботи суб'єкта туристського бізнесу, мінімізація руйнівного впливу результатів діяльності на стан довкілля та дестинацій;
- 6) якісна правова захищеність всіх аспектів діяльності суб'єкта туристського бізнесу;
- 7) забезпечення захисту інформаційного середовища суб'єкта туристського бізнесу, високий рівень інформаційного забезпечення роботи всіх служб, дотримання комерційної таємниці;
- 8) забезпечення безпеки персоналу суб'єкта туристського бізнесу, його комерційних інтересів майна і капіталу.

Таким чином, головним інструментом, здатним мінімізувати ризики та забезпечити безпеку є страхування.

Страхування зменшує збитки, оскільки фізичні та юридичні особи (страхувальники) замінюють невизначену перспективу великих збитків упевненістю здійснювати невеликі регулярні платежі. Страхування – це договір, який передбачає фінансове відшкодування можливих збитків в обмін на премію. Страхувальник, сплачуючи премію, розраховує на повернення чи покриття можливих збитків страховою компанією (страховиком) на основі страхового полісу, який є попередньо узгодженим двома сторонами. Основною функцією страховика є перерозподіл збитків між всіма іншими застрахованими особами та/або компаніями страхового ринку. При цьому страхові компанії як правило, використовують

концепцію об'єднання, розподіляючи ризик економічних збитків серед великої кількості страхувальників, які одночасно зазнають ризику через таку ж ризикову ситуацію. Відтак, передача фінансової відповідальності третій стороні є найпоширенішим методом управління ризиком.

Х.В. Дрималовська класифікувала тенденції розвитку ринку страхування, які забезпечують ефективність діяльності страховиків [4]:

1) урахування зворотного зв'язку із клієнтами: можливість розробити страхові продукти, які будуть прийнятними для споживачів;

2) використання «великих даних»: страхові поліси можуть бути адаптовані для окремих осіб, зумовлюючи мінімізацію ризиків і підвищення точності розрахунків страховиків, розглядаючи більше показників у процесі андеррайтингу. В кінцевому підсумку це заощадить кошти страховикам і забезпечить справедливе ціноутворення;

3) використання хмарної технології Software as a Service (SaaS): на основі гнучкої ІТ-моделі для надання нових застосунків і програмного забезпечення, які необхідні брокерам для максимального використання «великих даних» і взаємодії з клієнтами на технологічному ринку 2021 р.;

4) використання технологій штучного інтелекту: автоматизація значної кількості процесів, що звільнить страховиків і андеррайтерів для більш важливих завдань, одночасно підвищуючи точність і ефективність;

5) використання технології розширеної реальності XR (Extended Reality): зазначена технологія оснований на безпечному та швидкому зборі й опрацюванні даних, дозволяючи дослідникам оцінювати ризик і збиток за допомогою тривимірного зображення без необхідності відвідування місця самостійно. Технологію XR можна використовувати для навчання нових страховиків у «віртуальних» умовах;

б) використання технології Blockchain: підвищення безпеки в секторі страхування від прихованих атак.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Туризм розвивається під впливом різних факторів, до яких віднесено доступність до інформаційних технологій, рівень конкуренції, можливість та безпека авіаперевезень, розвиненість туроператорських послуг, воєнні, політичні, пандемічні та соціальні складові функціонування країни, а також забезпечення безпеки. Туристичний бізнес розбудовується значними темпами, не дивлячись на довготривалу пандемію, але в залежності від рівня безпеки туризму динамічність та активність даного виду економічної діяльності змінюється, що потребує пошуку сучасних інструментів забезпечення його безпеки, серед яких провідне місце займає саме страхування. При наявності значної уваги науковців до даної проблематики

залишаються ряд нерозв'язаних питань, а саме використання страхування як сучасного інструментарію забезпечення безпеки туризму. Метою статті є теоретичне дослідження сучасних інструментів страхування для забезпечення безпеки в туризмі. Безпека, як економічна категорія повинна розглядатися у взаємозв'язку із ризиком, основними рисами якого є імовірність досягнення прогнозованого й бажаного результату; наявність альтернатив та можливість відхилення від передбачуваної цілі за обраною альтернативою; можливість матеріальних, моральних та інших втрат в умовах невизначеності при реалізації обраної альтернативи; відсутність впевненості у досягненні поставленої цілі за обраною альтернативою. Запропонований авторський підхід до класифікації загроз за можливістю передбачення їх виникнення, за джерелами виникнення, за актуальністю, за формами прояву, за об'єктом посягань, за процесами діяльності, репутаційні, зовнішнього тиску. Забезпечення безпеки в туризмі досягається шляхом запобігання погрозам негативних дій на безпеку суб'єкта туристського бізнесу і досягнення основних цілей його функціонування. Головним інструментом, здатним мінімізувати ризики та забезпечити безпеку є страхування, основне призначення якого зводиться до зменшення збитків, оскільки фізичні та юридичні особи (страхувальники) замінюють невизначену перспективу великих збитків упевненістю здійснювати невеликі регулярні платежі. Перспективою подальших досліджень є визначення тенденцій розвитку ринку страхування, які забезпечують ефективність діяльності страховиків саме в туристичній галузі.

Список літератури

1. Бакало Н., Кречотень І., Маховка, В. Страхування в туризмі. *Економічні горизонти*. 2023. № 1(23). С. 59–69. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.273358](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.273358)
2. Графська О. І., Сиванич А. В. Факти, спостереження та пропозиції розвитку туристичної галузі в Україні у післякризовий період. *Наукові перспективи*. 2023. № 1(31). С. 242–257. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1\(31\)-242-257](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1(31)-242-257)
3. Домбровська С. М., Помаза-Пономаренко А. Л., Рибальченко, Н. П. Туризм і право на нього в контексті гарантування безпеки : монографія. Харків: «Діса плюс». 2022. 272 с.
4. Дрималовська Х.В., Кирилюк Р. О. Основні риси сучасного світового ринку страхових послуг. *Бізнес Інформ*. 2021. №4, С. 36–41. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-36-41>
5. Чвертко Л. А., Кирилюк І. М. Загрози економічній безпеці туристичної галузі України в умовах сучасних викликів. *Соціальна економіка*. 2021. № 62, С. 51–63. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-62-05>.
6. Zhang J., Xie Ch., Lin Zh., Huang, S. (Sam). Effects of risk messages on tourists' travel

intention: Does distance matter? *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 2023. № 55, P. 169–184. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.03.020>

7. Vasist P. N., Krishnan S. Disinformation ‘gatecrashes’ tourism: An empirical study. *Annals of Tourism Research*. 2023. № 101. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2023.103575>

8. Platteau J. P., De Bock, O., Gelade, W. The demand for micro-insurance: A literature review. *World Development*. 2017. № 94. P. 139–156. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.01.010>

9. Dayour F., Adongo Ch. A., Kimbu A. N. Insurance uptake among small and medium-sized tourism and hospitality enterprises in a resource-scarce environment. *Tourism Management Perspectives*. 2020. № 34. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100674>

10. Тютченко, С.М. Забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці : моногр. Дніпро : Видавець Біла К. О. 2021. 212 с.

References

1. Bakalo, N., Krekoten', I., & Makhovka, V. (2023). Strakhuvannia v turyzmi [Insurance in tourism] – *Ekonomichni horyzonty*, 1(23), 59–69. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.273358](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.273358) [in Ukrainian]

2. Hrafs'ka, O.I., & Syvanych, A.V. (2023). Fakty, sposterezhennia ta propozytsii rozvytku turystychnoi haluzi v ukraini u pisliakryzovyj period [Facts, observations and proposals for the development of the tourism industry in Ukraine in the post-crisis period] – *Naukovi perspektyvy*, 1(31), 242–257. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1\(31\)-242-257](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1(31)-242-257) [in Ukrainian]

3. Dombrovs'ka, S.M., Pomaza-Ponomarenko, A.L., & Rybal'chenko, N.P. (2022). uryzm i pravo na n'oho v konteksti harantuvannia bezpeky [Tourism and the right to it in the context of guaranteeing security]/ Kharkiv: Disa plius, 272 [in Ukrainian]

4. Drymalovs'ka, Kh.V., & Kyryliuk, R. O. (2021). Osnovni rysy suchasnoho svitovoho rynku strakhovykh posluh [The main features of the modern world market of insurance services] – *Biznes Inform*, 4, 36–41. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-36-41> [in Ukrainian]

5. Chvertko, L.A., & Kyryliuk, I.M. (2021). Zahrozy ekonomichnij bezpetsi turystychnoi haluzi Ukrainy v umovakh suchasnykh vyklykiv [Threats to the economic security of the tourism industry of Ukraine in the conditions of modern challenges] – *Sotsial'na ekonomika*, 62, 51–63. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-62-05> [in Ukrainian]

6. Zhang, J., Xie, Ch., Lin, Zh., & Huang, S.(Sam). (2023). Effects of risk messages on tourists’ travel intention: Does distance matter? *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 55, 169–184. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.03.020>

7. Vasist, P.N., & Krishnan, S. (2023). Disinformation ‘gatecrashes’ tourism: An empirical study. *Annals of Tourism Research*, 101. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.annals.2023.103575>

8. Platteau, J.P., De Bock, O., & Gelade, W. (2017). The demand for micro-insurance: A literature review. *World Development*, 94, 139–156. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.01.010>

9. Dayour, F., Adongo, Ch.A., & Kimbu, A.N. (2020). Insurance uptake among small and medium-sized tourism and hospitality enterprises in a resource-scarce environment. *Tourism Management Perspectives*. 34. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100674>

10. Tiutchenko, S.M. (2021). Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv v umovakh transformatsijnykh zmin v ekonomitsi [Ensuring the economic security of enterprises in the conditions of transformational changes in the economy:]. Dnipro : Vydavets' Bila K. O. 212 [in Ukrainian]